

सङ्घीयतामा मिडिया नीति तथा कानून

(मस्यौदामाथि टिप्पणी तथा सुझाव)

प्रदेश नं. ५
टिप्पणी तथा सुझाव
असोज, २०७५



प्रदेश नं. ५
प्रदेश सञ्चार नीति,
२०७५

नेपालको संविधान (२०७२) ले प्रदान गरेको अधिकारअनुसार प्रदेश नं. ५ को सरकारले प्रदेश नं. ५ प्रदेश सञ्चार नीति, २०७५ को मस्यौदा तयार पारेको छ ।^१ सञ्चार नीतिको मस्यौदा तयार पार्न आन्तरिक मामिला मन्त्रालयले सचिव मानबहादुर बिकेको संयोजकत्वमा ४ सदस्यीय कानून मस्यौदा समिति गठन गरेको थियो । केन्द्रले तयार पारेको मस्यौदामाथि गृहकार्य र पत्रकारहरूसँग अन्तर्क्रिया गरी मस्यौदा तयार पारी सार्वजनिक गरिएको हो । प्रदेश नं. ५ को सञ्चार नीतिको मस्यौदामा पृष्ठभूमि, लक्ष्य, उद्देश्य, आधारभूत नीति र विषयगत नीतिको प्रावधान राखिएको छ । विषयगत नीतिअन्तर्गत प्रसारण सेवा, प्रादेशिक सूचना तथा सञ्चार प्रतिष्ठान, निजी एवं व्यावसायिक प्रसारण, सामुदायिक प्रसारण, सूचना बैङ्क, छापा सञ्चार माध्यम, विद्युतीय सञ्चार माध्यम, चलचित्र, विज्ञापन, टेलिभिजन सिग्नल र केबुल वितरणसम्बन्धी व्यवस्था राखिएको छ । त्यस अतिरिक्त विविध पनि राखिएको छ ।

मस्यौदा नीतिका मूलभूत समस्या

प्रदेश नं. ५ ले तयार पारेको प्रदेश सञ्चार नीति, २०७५ को मस्यौदामा निम्नानुसारका समस्या छन् :

- पत्रपत्रिका, रेडियो, टेलिभिजन, चलचित्रको तुलनामा अनलाइन माध्यमप्रति नीति अनुदार छ । विद्युतीय माध्यमले नकारात्मक पक्षलाई प्रोत्साहन गर्छ कि भन्ने शङ्का धेरै गरिएको छ । विद्युतीय माध्यमको सही प्रयोग गरी धेरै पक्षमा परिवर्तन गर्न सकिन्छ भन्ने विश्वास कम गरिएको छ ।
- प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्षरूपमा सरकारको मातहतमा मिडिया सञ्चालन गर्ने प्रावधान राखिएको छ । त्यसैले प्रदेशस्तरीय सञ्चार माध्यमका साविकका क्षेत्रीय संरचनाहरूलाई प्रदेश संरचनामा सञ्चालन गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाइने उल्लेख छ ।
- खास-खास विषयवस्तुमा संवेदनशीलता अपनाउन स्वनियमनमा जोड दिइनेछ भन्ने उल्लेख छ । एकातिर अरु विषयमा स्वनियमन गौण हुन सक्ने सम्भावना रहन्छ भने अर्कोतिर स्वनियमनका नाममा स्वनियन्त्रण हुन सक्ने सम्भावना पनि रहन्छ ।
- सञ्चारका माध्यमको वर्गीकरण गरी सर्त र सहुलियत निर्धारण गरिनेछ भनिएको छ । सर्त राख्दा समस्या आउन सक्छ ।
- निर्णायक भूमिका हुने गरी सञ्चार माध्यममा विदेशी लगानी रोकिएको छ जुन दीर्घकालीन नीतिसँग बाइछ जसमा छापा माध्यममा विदेशी लगानी स्वीकार गरिएको छैन ।
- स्वायत्त निकायका रूपमा 'प्रदेश सूचना तथा सञ्चार प्रतिष्ठान' स्थापना गर्ने उल्लेख छ । लोकतन्त्रमा सरकारले प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्षरूपमा मिडिया सञ्चालन गर्नुहुँदैन ।
- श्रमजीवी पत्रकार र कर्मचारीको श्रम विवादमा मध्यस्थता, सञ्चार माध्यमहरूमा आचारसंहिता तथा स्वनियमनको प्रवर्धन तथा सञ्चार माध्यमहरूविरुद्धको उजुरी

^१प्रदेश सञ्चार नीति, २०७५ असोज २१ गते पारित भएको हो ।

- सुनुवाइ, सञ्चारकर्मीको क्षमता विकासलगायतका आवश्यक कार्य गर्ने व्यवस्था मिलाइने उल्लेख छ । पत्रकारको पेशागत सुरक्षाका लागि श्रमजीवी पत्रकार ऐन कायमै छ ।
- कानुन पालना नगर्ने सञ्चार माध्यमहरूलाई आवश्यक कारबाही गरिने व्यवस्था राखिएको छ । सञ्चार माध्यमहरूलाई कानुन पालना गर्ने वातावरण सिर्जना गर्नुपर्छ ।
 - प्रदेश सरकारले सञ्चालन गर्ने सार्वजनिक सेवा प्रसारणको समेत व्यवस्थापन गर्न 'प्रादेशिक सूचना तथा सञ्चार प्रतिष्ठान' स्थापना गर्ने उल्लेख छ । तर लोकतन्त्रमा सरकारले प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्षरूपमा मिडिया चलाउन हुँदैन ।
 - फ्रिक्वेन्सी राष्ट्रिय स्रोत भएकाले यसको खरिद बिक्रीलाई निरूत्साहित गर्न प्रसारण संस्थाको स्वामित्व खरिद, बिक्री वा हस्तान्तरण भए पनि सो प्रसारण संस्थाले उपयोग गरेको फ्रिक्वेन्सी खरिद, बिक्री वा हस्तान्तरण भएको मानिने छैन । यसैगरी एकपटक फ्रिक्वेन्सी प्राप्त गरिसकेपछि ३ वर्षसम्म नवीकरण नभएको अवस्थामा सो फ्रिक्वेन्सीमा प्रसारण गर्न दिइने छैन भन्ने उल्लेख छ । फ्रिक्वेन्सी वितरण गर्ने अधिकार प्रदेशलाई नभई सङ्घलाई भएकाले यो प्रावधान सङ्घीय सरकारलाई प्राप्त अधिकारका आधारमा मिलाउन आवश्यक छ ।
 - एफएम रेडियोको सञ्जाल (नेटवर्किङ) मार्फत हुने प्रसारणका कारण प्रदेशभित्रका भाषा, संस्कृति र रहनसहनमा पर्न सक्ने नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरण गर्न नेटवर्किङ वा रिले प्रसारण गर्नुपूर्व प्रदेश सरकारबाट अनुमति लिनुपर्ने जुन व्यवस्था गरिएको छ, यसको उद्देश्य स्पष्ट हुनुपर्छ ।
 - जुनसुकै विद्युतीय सञ्चार माध्यम दर्ता गरेरमात्र सञ्चालन गर्नुपर्नेछ । दर्ता नगरिकन सञ्चालित अनलाइन सञ्चार माध्यमलाई कारबाही गरिनेछ भन्ने व्यवस्था छ । अनलाइन सञ्चार माध्यम र पत्रकारिता गर्ने अनलाइनलाई एउटै तरिकाले हेरिएको छ जुन आफैँमा समस्याग्रस्त छ ।
 - स्रोत पुष्टि नहुने, कसैको चरित्र हत्या हुने र गलत लाभ लिने गरी वा आममानिसमा हिंसा, आतङ्कलाई प्रोत्साहन गर्ने सामग्री प्रकाशन र प्रसारण गर्न पाइने छैन । भ्रामक सूचना सम्प्रेषण गर्नेमाथि सो सूचना वा समाचारले पारेको प्रभाव र समाचार प्रकाशित गर्नेको नियतका सम्बन्धमा साइबर सुरक्षासम्बन्धी कानुनअनुसार कारबाहीको व्यवस्था मिलाइनेछ भन्ने व्यवस्था छ । यसो गर्दा साइबर सुरक्षाअनुसार पत्रकारलाई पनि फौजदारी कारबाही हुन सक्छ । यो आफैँमा गलत छ ।

मुख्य सुझाव

- लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्थाअनुरूप आमसञ्चार माध्यमको विकास, बिस्तार र अभिव्यक्ति स्वतन्त्रताको रक्षा र प्रवर्द्धनको मूल मर्मलाई आत्मसात गरेर प्रदेश नीति तयार पार्न आवश्यक छ । नीतिले मिडिया र पत्रकारलाई जवाफदेही बनाउन प्रोत्साहन गर्नुपर्छ,

- त्यसका लागि नियन्त्रण नभई सहजीकरण गर्ने सिद्धान्तबाट निर्देशित हुन जरूरी छ ।
- अनलाइन माध्यमका बारेमा सैद्धान्तिक र व्यावहारिकरूपमा प्रष्ट हुन आवश्यक छ । अनलाइन माध्यमलाई नियन्त्रण होइन, बिस्तार र व्यवस्थित गर्ने मान्यताबाट निर्देशित हुन आवश्यक छ । अनलाइन माध्यम र अनलाइन पत्रकारिता गर्ने अनलाइनलाई फरकफरक तरिकाले हेर्न आवश्यक छ । अनलाइन माध्यमहरूलाई जिम्मेवार तथा जवाफदेही हुन र पत्रकारिता गर्न खोलिएका अनलाइन माध्यमहरूलाई पत्रकारिताको आचारसंहिता र मूल्य/मान्यता पालना गर्न प्रोत्साहन गर्ने व्यवस्था गर्न आवश्यक छ ।
 - पत्रकारलाई फौजदारी अभियोग लगाउन सक्ने बाटो खुला गरिएको छ । पत्रकारलाई फौजदारी नभएर देवानी कानून आकर्षित हुने व्यवस्था गनुपर्छ ।
 - इन्टरनेट प्रणाली एवं अन्य डिजिटल माध्यमको प्रयोग र त्यसबाट हुन सक्ने लाभलाई दुरुपयोग नियन्त्रणलाई भन्दा प्राथमिकता दिन जरूरी छ ।
 - 'राष्ट्रिय अखण्डता, नागरिकबीचको सदभाव, राष्ट्रिय सुरक्षालगायत प्रादेशिक आर्थिक-सामाजिक-राजनीतिक संवेदनशीलतालाई मिडियाले ख्याल गर्नुपर्छ । र, मिडियाको स्वनियमनको जिम्मा स्वयं मिडियालाई दिनुपर्छ । अनुगमनका रूपमा स्वनियमनलाई बुझ्नुहुँदैन ।
 - आमसञ्चार माध्यमका विषयवस्तुलाई गुणस्तरीय, विश्वसनीय र जवाफदेही बनाउन प्रोत्साहन गर्नुपर्छ जसले गर्दा मिडियासँग सम्बन्ध पनि रहिरहन्छ र हस्तक्षेप पनि हुँदैन ।
 - व्यावसायिक मिडियालाई प्रवर्द्धन गर्ने र तिनीहरूको सुरक्षाको प्रत्याभूत गर्नुपर्छ ।
 - फ्रिक्वेन्सी वितरणको अधिकार सङ्घलाई भएकाले प्रदेश सरकारको फ्रिक्वेन्सी नीति सङ्घीय सरकारसँग मेल खाने गरी राख्न आवश्यक छ ।
 - प्रदेशका सबै क्षेत्र र समुदायमा पुग्न सक्ने गरी प्रदेशस्तरका सरकारी सञ्चार माध्यमहरूलाई व्यवस्थित गर्न 'प्रदेश सञ्चार बोर्ड' गठन गरिनेछ र सो बोर्डलाई पूर्ण स्वायत्तताका साथ काम गर्ने वातावरण मिलाइनेछ भन्ने व्यवस्था गरिएको छ । त्यसलाई हटाउन आवश्यक छ । लोकतन्त्रमा सरकारले प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्षरूपमा मिडिया सञ्चालन गर्न हुँदैन ।
 - 'श्रमजीवी पत्रकारहरूको पेशागत सुरक्षाका लागि सेवा, सर्त तथा सुविधासम्बन्धी श्रमजीवी पत्रकार ऐनअनुसार गरिने व्यवस्था गर्नुपर्छ किनकि पत्रकारहरूको पेशागत सुरक्षाका लागि श्रमजीवी पत्रकार ऐन कायमै छ । आवश्यक परे प्रदेशस्तरमा श्रमजीवी पत्रकार ऐन बनाउन सकिन्छ । र, त्यसमा थप प्रावधानहरू राख्न सकिन्छ ।
 - एफएम रेडियोको नेटवर्किङमार्फत हुने प्रसारणका कारण प्रदेशभित्रका भाषा र संस्कृतिमा पर्न सक्ने नकारात्मक प्रभाव रोकथाम एवं न्यूनीकरण गर्न नेटवर्किङ वा रिले प्रसारण गर्नुपूर्व प्रदेश सरकारलाई जानकारी दिने व्यवस्था गर्न आवश्यक छ ।
 - सामग्रीहरू प्रकाशन गर्न नपाइने व्यवस्था परिमार्जन गर्न आवश्यक छ । मिडियालाई

नियन्त्रण र पूर्ण प्रतिबन्ध लगाउन हुँदैन । गलत काम मिडियाले गरेका छन् भने अदालतबाट प्रमाणित भएको खण्डमा कारबाही गर्न सकिन्छ ।

बुँदागत समस्या र सुभावा

बुँदा नं.	विद्यमान अवस्था	हुनुपर्ने	कैफियत
२.२	प्रदेशभित्रका सबै क्षेत्र र समुदायमा सूचनाको पहुँच बिस्तार गरी प्रदेश सरकार र जनताबीच नजिकको सम्बन्ध कायम गर्ने ।	आमसञ्चार माध्यमहरूको अधिकतम उपयोगद्वारा प्रदेशभित्रका सबै क्षेत्र र समुदायमा सूचनाको पहुँच पुऱ्याउने ।	सूचनाको पहुँच पुऱ्याउनु मुख्य कुरा हो । त्यसको प्रभाव के पर्छ भन्ने अर्को पाटो भएकाले ।
२.९.	विद्युतीय माध्यमबाट समाजमा पर्ने नकारात्मक प्रभाव रोकी यसका सकारात्मक लाभहरूको प्रवर्धन गर्ने ।	विद्युतीय माध्यमहरूको सदुपयोग गरी सामाजिकरूपान्तरणका लागि प्रवर्धन गरिनेछ ।	दुरुपयोग हुन्छ र त्यसलाई नियन्त्रण गरिनुपर्छ भन्ने परिकल्पनाभन्दा विद्युतीय माध्यमको प्रयोगबाट सकारात्मक लाभ लिन सकिने भएकाले
३.२.	सरकार र जनताबीच सम्बन्धको माध्यमका रूपमा सञ्चार क्षेत्रलाई विकास गर्न निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहित गरिनेछ । प्रदेशस्तरीय सञ्चार माध्यमको स्थापना र विकास गर्ने क्रममा सञ्चार माध्यमका साविकका क्षेत्रीय संरचनाहरूलाई प्रदेश संरचनामा सञ्चालन गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ ।	सरकार र जनताबीच सम्बन्धको माध्यमका रूपमा सञ्चार क्षेत्रलाई विकास गर्न निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहित गरिनेछ ।	प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्षरूपमा सरकारले मिडिया सञ्चालन गर्न जरूरी छैन ।
३.३.	राष्ट्रिय अखण्डता, नागरिकबीचको सदभाव, राष्ट्रिय सुरक्षा, प्रदेशको विविधता र मौलिकताको संरक्षण/संवर्धनमा सञ्चार माध्यमले प्रवाह गर्ने विषयवस्तुमा संवेदनशीलता अपनाउन स्वनियमनमा जोड दिइनेछ ।	सञ्चार माध्यमहरूलाई स्वनियमनका लागि प्रोत्साहन गरिनेछ ।	निश्चित विषयमा संवेदनशीलता अपनाउने भन्नासाथ प्रेसका अधिकार कुण्ठित हुन सक्ने सम्भावना रहेकाले

सङ्घीयतामा मिडिया नीति तथा कानून : मस्यौदामाथि टिप्पणी तथा सुभाष

बुँदा नं.	विद्यमान अवस्था	हुनुपर्ने	कैफियत
३.४.	प्रदेशभित्र सञ्चालन हुने छापा माध्यम र प्रसारणका माध्यममा कार्यरत जनशक्तिको योग्यता र क्षमता निर्धारण गरी तिनलाई जवाफदेही बनाइनेछ ।	प्रदेशभित्र सञ्चालन हुने छापा माध्यम, प्रसारण माध्यम र अनलाइनमा श्रमजीवी पत्रकार ऐन र नियमावली लागु गरिनेछ । कर्मचारीहरूका हकमा श्रम ऐन र नियमावली लागु गरिनेछ । छापा माध्यम, प्रसारण माध्यम र अनलाइनमा विनियमावली बनाइ लागु गर्नुपर्नेछ ।	ऐन, नियमावली र विनियमावलीमा नै जनशक्तिको योग्यता र क्षमताको निर्धारण गर्न सकिने भएकाले । राज्यले पत्रकारको योग्यता र क्षमता निर्धारण गर्ने होइन ।
३.६.	सञ्चारका माध्यमको वर्गीकरण गरी सर्त र सहुलियत निर्धारण गरिनेछ ।	सञ्चारका माध्यमको वर्गीकरण गरी सहुलियत निर्धारण गरिनेछ ।	सर्त राख्नासाथ प्रेसका अधिकारमा अवरोध सिर्जना हुन सक्ने भएकाले
३.८.	विदेशी लगानीको निर्णायक भूमिका हुनेगरी सञ्चार माध्यम सञ्चालन गर्न कानुनीरूपमा रोक लगाइनेछ । सञ्चार माध्यममा कार्यरत सञ्चारकर्मी तथा कर्मचारी नेपाली नागरिक हुनुपर्नेछ ।	प्रदेशभित्र सञ्चालित आमसञ्चार माध्यममा विदेशी लगानीको निर्णायक भूमिका राख्न पाइने छैन । मिडियामा हुने विदेशी लगानीको अनुगमन गरिनेछ ।	अनुगमन गर्दा वैदेशिक लगानीलाई व्यवस्थित गर्न सहज हुने भएकाले
३.१०.	सञ्चार माध्यमको प्रोत्साहनका लागि प्रदान गरिने लोककल्याणकारी विज्ञापनको प्रभावकारी र न्यायपूर्ण वितरणका लागि व्यवस्था मिलाइनेछ ।	सञ्चार माध्यमलाई प्रदान गरिने लोककल्याणकारी विज्ञापन कानून बनाइ औचित्यका आधारमा वितरण गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।	बढी पहुँच यसको पहिलो सैद्धान्तिक आधार हुनुपर्छ ।
३.११.	जनताको सूचनाको अधिकार र राज्यको नागरिकप्रतिको दायित्व बहन गर्न प्रदेशका सबै क्षेत्र र समुदायमा पुग्न सक्ने गरी सार्वजनिक सेवा प्रसारणसमेतको व्यवस्था गर्न एक स्वायत्त निकायका रूपमा प्रदेश सूचना तथा सञ्चार प्रतिष्ठान स्थापना गरिनेछ ।		प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्षरूपमा सरकारले मिडिया सञ्चालन गर्न जरूरी छैन ।

बुँदा नं.	विद्यमान अवस्था	हुनुपर्ने	कैफियत
३.१२.	सञ्चार माध्यममा सरकारी विज्ञापनको समानुपातिक वितरण, श्रमजीवी पत्रकार र कर्मचारीको श्रम विवादमा मध्यस्थता, सञ्चार माध्यमहरूमा आचारसंहिता तथा स्वनियमनको प्रवर्धन तथा सञ्चार माध्यमहरूविरुद्धको उजुरी सुनुवाइ, सञ्चारकर्मीको क्षमता विकासलगायतका आवश्यक कार्य गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।	सञ्चार माध्यममा सरकारी विज्ञापनको समानुपातिक वितरण गरिनेछ । प्रदेशबाट प्रकाशन तथा प्रसारण हुने आमसञ्चार माध्यमहरूमा श्रमजीवी पत्रकार ऐन लागु गरिनेछ । कानुन कार्यान्वयन भए/नभएको अनुमगन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।	समानुपातिक विज्ञापनसम्बन्धी नीति बनिसकेकाले त्यसलाई ऐन बनाइ कार्यान्वयन गर्न आवश्यक छ । श्रमजीवी पत्रकार ऐनले नै पत्रकारलाई निर्देशित गर्न सक्ने र त्यसलाई आवश्यकताअनुसार संशोधन गर्न सकिने भएकाले
३.१६.	कानुन पालना नगर्ने सञ्चार माध्यमहरूलाई प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने सबै प्रकारका सुविधाबाट वञ्चित गरी आवश्यक कारबाही गरिनेछ ।	कानुनको दायरामा रही कानुन पालना गरेका सञ्चार माध्यमहरूलाई प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने सबै प्रकारका सुविधा उपलब्ध गराइनेछ ।	मिडियाले कानुन पालना गर्छन् भन्ने परिकल्पना रहेकाले
४.१.१.	फ्रिक्वेन्सी बाँडफाँटको अधिकार सङ्घीय सरकारलाई भएकाले प्रदेश सरकारको सिफारिसमा मात्र फ्रिक्वेन्सी वितरण गर्न सङ्घीय सरकारसँग समन्वय गरिनेछ । कुनै एक व्यक्ति, संस्था वा सञ्चालकलाई एकभन्दा बढी फ्रिक्वेन्सी सिफारिस गरिने छैन । फ्रिक्वेन्सी प्राप्त गर्नुपूर्व प्रदेश सरकारको सिफारिस अनिवार्य गरिनेछ ।	फ्रिक्वेन्सी बाँडफाँटको अधिकार सङ्घीय सरकारलाई भएकाले प्रदेश सरकारको सिफारिसमा मात्र फ्रिक्वेन्सी वितरण गर्न सङ्घीय सरकारसँग समन्वय गरिनेछ । कुनै एक व्यक्ति, संस्था वा सञ्चालकले एउटा मात्र फ्रिक्वेन्सी पाउने गरी सिफारिस गरिनेछ ।	सिफारिस गर्ने व्यवस्था भएकाले अनिवार्य भनिरहन आवश्यक नपर्ने भएकाले ।
४.१.२.	फ्रिक्वेन्सी राष्ट्रिय स्रोत भएकाले यसको खरिद बिक्रीलाई निरूत्साहित गर्न प्रसारण संस्थाको स्वामित्व खरिद, बिक्री वा हस्तान्तरण भए पनि सो प्रसारण संस्थाले उपयोग गरेको फ्रिक्वेन्सी खरिद, बिक्री वा हस्तान्तरण भएको मानिने छैन । यसैगरी एकपटक फ्रिक्वेन्सी प्राप्त गरिसकेपछि ३ वर्षसम्म नवीकरण नभएको अवस्थामा सो फ्रिक्वेन्सीमा प्रसारण गर्न दिइने छैन । यस्ता फ्रिक्वेन्सीहरूलाई पुनः नयाँ सरह वितरण गर्न सङ्घीय सरकारलाई सिफारिस गरिनेछ ।		फ्रिक्वेन्सी वितरण गर्ने अधिकार प्रदेशलाई नभई सङ्घलाई भएकाले यो प्रावधानलाई सङ्घीय सरकारलाई प्राप्त अधिकारका आधारमा मिलाउन आवश्यक छ ।

सङ्घीयतामा मिडिया नीति तथा कानून : मस्यौदामाथि टिप्पणी तथा सुभाव

बुँदा नं.	विद्यमान अवस्था	हुनुपर्ने	कैफियत
४.२.१.	प्रदेश सरकारले सञ्चालन गर्ने सार्वजनिक सेवा प्रसारणको समेत व्यवस्थापन गर्न 'प्रादेशिक सूचना तथा सञ्चार प्रतिष्ठान' स्थापना गरिनेछ । साविकका सार्वजनिक सञ्चार माध्यमका क्षेत्रीय प्रकाशन र प्रसारण केन्द्रहरूलाई सम्भव भएसम्म प्रदेश मातहत ल्याइ प्रतिष्ठानमार्फत व्यवस्थापन गरिनेछ ।		प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्षरूपमा सरकारले मिडिया सञ्चालन गर्न जरूरी छैन ।
४.२.२.	प्रादेशिक सूचना तथा सञ्चार प्रतिष्ठानमा सूचना तथा सञ्चार क्षेत्रमा अनुभव प्राप्त व्यक्तिलाई नियुक्त गरी सार्वजनिक उत्तरदायित्वसहितको स्वतन्त्र र व्यावसायिक संस्थाका रूपमा विकास गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।		प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्षरूपमा सरकारले मिडिया सञ्चालन गर्न जरूरी छैन ।
४.२.३.	प्रादेशिक सूचना तथा सञ्चार प्रतिष्ठानद्वारा सञ्चार माध्यमलाई जुनसुकै अवस्थामा पनि सञ्चालन हुन सक्ने गरी व्यवस्था मिलाइनेछ ।		प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्षरूपमा सरकारले मिडिया सञ्चालन गर्न जरूरी छैन ।
४.३.३.	एफएम रेडियोको सञ्जाल (नेटवर्किङ) मार्फत हुने प्रसारणका कारण प्रदेशभित्रका भाषा, संस्कृति र रहनसहनमा पर्न सक्ने नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरण गर्न नेटवर्किङ वा रिले प्रसारण गर्नुपूर्व प्रदेश सरकारबाट अनुमति लिनुपर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।	एफएम रेडियोको नेटवर्किङमार्फत प्रदेशमा प्रसारण हुने समाचारमूलक तथा अन्य कार्यक्रमले प्रदेशको भाषा, संस्कृति र रहनसहनलाई सम्मान गर्नुपर्नेछ । नेटवर्किङ वा रिले प्रसारण गर्नुपूर्व प्रदेश सरकारलाई जानकारी दिनुपर्नेछ ।	प्रकाशनपूर्व प्रतिबन्धका साथै नियन्त्रण गर्न सक्ने सम्भावनालाई सुधार गर्न जरूरी भएकाले ।
४.३.४.	सञ्चार माध्यमबाट प्रसारण हुने कार्यक्रमको गुणस्तरीयता र जवाफदेहिता बहन गर्ने संस्कृतिको विकास गर्न प्रसारकको योग्यतासम्बन्धी व्यवस्था गरिनेछ ।	सञ्चार माध्यमबाट प्रसारण हुने कार्यक्रमको गुणस्तरीयता र जवाफदेहिता बहनका लागि प्रोत्साहिन गर्ने ।	जोकोही नागरिक प्रसारक हुन सक्ने भएकाले प्रसारकको योग्यता तोक्ने व्यवस्था हटाउन आवश्यक देखिएको ।

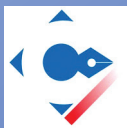
बुँदा नं.	विद्यमान अवस्था	हुनुपर्ने	कैफियत
४.५.१.	प्रदेशभित्र भएका घटनालाई सूचनाका रूपमा सङ्कलन गरी सञ्चार माध्यमलाई उपलब्ध गराउने व्यावसायिक प्रयोजनका लागि सूचना बैङ्क स्थापना गर्न निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहित गरिनेछ ।	प्रदेशभित्र भएका घटनालाई सूचनाका रूपमा सङ्कलन गरी सञ्चार माध्यमलाई उपलब्ध गराउने व्यावसायिक प्रयोजनका लागि समाचार संस्था स्थापना गरी सञ्चालन गर्न निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहित गरिनेछ ।	सूचना बैङ्कले नभई समाचार संस्थाले समाचार सङ्कलन गरी विभिन्न सञ्चार माध्यमलाई उपलब्ध गराउने भएकाले
४.७.१.	जुनसुकै विद्युतीय सञ्चार माध्यम दर्ता गरेरमात्र सञ्चालन गर्नुपर्नेछ । दर्ता नगरिकन सञ्चालित अनलाइन सञ्चार माध्यमलाई कारबाही गरिनेछ ।	पत्रकारिता गर्ने उद्देश्यका अनलाइनले दर्ता गराउनुपर्नेछ । त्यस्ता माध्यमले कानुन र पत्रकार आचारसंहिता पालना गर्नुपर्नेछ ।	पत्रकारिता गर्ने अनलाइन र अरु अनलाइनबीच फरक हुन्छ ।
४.७.३.	स्रोत पुष्टि नहुने, कसैको चरित्र हत्या हुने र गलत लाभ लिने गरी वा आममानिसमा हिंसा, आतङ्कलाई प्रोत्साहन गर्ने सामग्री प्रकाशन र प्रसारण गर्न पाइने छैन । भ्रामक सूचना सम्प्रेषण गर्नेमाथि सो सूचना वा समाचारले पारेको प्रभाव र समाचार प्रकाशित गर्नेको नियतका सम्बन्धमा साइबर सुरक्षासम्बन्धी कानुनअनुसार कारबाहीको व्यवस्था मिलाइनेछ ।	स्रोत पुष्टि नहुने, कसैको चरित्र हत्या हुने र गलत लाभ लिनेगरी वा आममानिसमा हिंसा, आतङ्कलाई प्रोत्साहन गर्ने सामग्री प्रकाशन र प्रसारण गर्न हुँदैन ।	पत्रकारिता गर्ने अनलाइनले गलत गरे त्यसको छानविन गरी प्रेस काउन्सिल नेपालले कारबाहीको प्रक्रिया अघि बढाउन सक्छ । त्यसले फौजदारी कारबाही गर्ने प्रावधान राख्नुहुँदैन ।
४.७.५.	सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको अवाञ्छित प्रयोगलाई निरूत्साहित गर्न इन्टरनेट सेवाप्रदायकलाई विशेष उपाय अवलम्बन गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।	सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको सदुपयोगलाई प्रोत्साहित गर्न इन्टरनेट सेवाप्रदायकलाई विशेष उपाय अवलम्बन गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।	सकारात्मक
४.७.६.	युट्युबलगायतका अन्य विद्युतीय च्यानललाई समेत नियमनको दायरामा ल्याइ यसका सकारात्मक लाभको प्रबर्धन गर्न र दुरुपयोग नियन्त्रण गर्न सङ्घीय सरकार र अन्य प्रादेशिक सरकारसँग समन्वय गरिनेछ ।	हटाउने	आवश्यक नभएको

बुँदा नं.	विद्यमान अवस्था	हुनुपर्ने	कैफियत
४.९.३.	सञ्चार माध्यमले राजनीतिक सङ्गठनका नाममा निर्वाचनको समय वा अन्य समयमा निर्वाचनको स्वच्छता र सार्वजनिक मर्यादामा प्रतिकूल प्रभाव पार्ने विज्ञापन वा अन्य सामग्री प्रसारण गर्न नपाउने गरी कानुनी व्यवस्था गरिनेछ ।	आमसञ्चार माध्यमले दलीय संस्कार र सार्वजनिक मर्यादाअनुसार रहेर राजनीतिक दलका सूचनामूलक जानकारी, विज्ञापन सामग्री प्रवाहित गर्न सक्नेछन् । तर त्यसो गर्दा दलहरूको हैसियतअनुसार समय निर्धारण गर्न आवश्यक हुन्छ । निर्वाचनको समयमा निर्वाचन आयोगको आचारसंहिता पालन गर्नुपर्छ ।	राजनीतिक दलहरूले दलीय संस्कार र सार्वजनिक मर्यादाअनुसार आफ्ना जानकारीमूलक सामग्रीहरू विज्ञापनका रूपमा आमसञ्चार माध्यमहरूलाई दिन सक्ने व्यवस्था हुनुपर्छ । किनकि आमसञ्चार माध्यमहरू राजनीतिक सञ्चारको प्रचार/प्रसार गर्ने माध्यम हुनुपर्छ ।
४.९.४.	सञ्चार माध्यमले कुनै निश्चित विचार, धर्म र आस्था अथवा ब्रान्ड, उत्पादन वा सेवाको मात्र प्रचार वा एकाधिकार रहने गरी प्रकाशन, प्रसारण वा प्रदर्शन गर्न नपाउने गरी आवश्यक कानुनी व्यवस्था गरिनेछ ।	आमसञ्चार माध्यमले नेपालको भाषिक, धार्मिक, सांस्कृतिक, वैचारिक विविधताको सम्मान गर्दै ब्रान्ड, उत्पादन वा सेवाको विविधतालाई सम्मान गर्नुपर्छ ।	लोकतन्त्रमा विविधताको सम्मान हुने तर एकाधिकार नहुने भएकाले ।

‘सङ्घीयतामा मिडिया नीति तथा कानुन’ शीर्षकको पुस्तकमा सङ्घीय संरचनाअन्तर्गत सङ्घ र प्रदेशहरूले तयार पारेका मिडियासम्बन्धी नीति तथा कानुनका कमी/कमजोरी केलाउँदै संशोधनका लागि टिप्पणी तथा सुझाव दिइएको छ।



सेन्टर फर मिडिया रिसर्च-नेपाल मिडियाका नीतिगत तथा व्यावहारिक पक्षमा अध्ययन तथा अनुसन्धान गर्ने संस्था हो। सेन्टरले मिडियासम्बन्धी अनुगमन, छलफल, तालिम, गोष्ठी, सेमिनारलगायत कार्य गर्छ।



प्रकाशक

सेन्टर फर मिडिया रिसर्च-नेपाल

काठमाडौं, ३२

पो. बक्स नं. : २४६२२

इमेल : cmrnepal@butmedia.org.np

वेब : www.research.butmedia.org

www.mediapolicy.org.np